
SÝRIE A JEJÍ MĚNÍCÍ SE POZICE NA BLÍZKÉM VÝCHODĚ

Ing. Yvona Šabacká, Ph.D.

*Článek doručení do redakcie / Date submitted: 21. 10. 2012**Článek prijatý na publikáciu / Date accepted: 18. 2. 2013**Článek publikovaný / Date published: 15. 3. 2013***ABSTRAKT**

Blízky východ je oblastí neklidnou a nestabilní, a to nejen ve vývoji hospodářském, sociálním, kulturním, ale převážně ve vývoji politickém. Dle některých odborníků je hlavním zdrojem konfliktů zasahování velmocí do blízkovýchodní politiky. Analýza vlivů v novodobé historii Blízkého východu je předmětem této studie, se zaměřením na Sýrii, která působila od svého vzniku v r. 1944 jako významný ovlivňovatel blízkovýchodní politiky, avšak v posledních dvou letech se ocitla spíše v průsečíku těchto vlivů. Tato studie si klade za cíl prozkoumat působení Sýrie jako jednoho z hlavních aktérů blízkovýchodní politiky, jejího zasahování do politik a vývoje okolních států, zejména Libanonu, a to z pohledu mladé teorie mezinárodních vztahů – neorealismu.

Klíčové slová: Sýrie, neorealismus, Háfíz Asad, Bašár Asad, Arabské jaro, aktér, Izrael, Libanon

ABSTRACT

The Middle East is a turbulent and unstable region, not only from the economic, social and cultural perspective, but especially taking into account its political development. According to some experts, the main source of conflict is intervention of world powers in the region. This study provides an analysis of the influences in the modern history of the Middle East, focusing on Syria. Since its foundation in 1944, Syria was a major regional player with influence on many countries. However, in the last two years Syria itself has become an intersection of various influences. This study aims to explore Syria's influence on the political situation in the Middle East and its effects on other countries' policies and development, with a special focus on Lebanon. A neorealist approach is used.

Key words: Syria, neorealism, Asad, Arab Spring, player, Israel, Lebanon

JEL: F51, F54, N35, N45

ÚVOD

Blízky východ je oblastí, kde se střetávají nejrůznější kultury a civilizace, jednotlivé národy či náboženské skupiny, a to od dob již dávno minulých. Blízky východ je oblastí neklidnou a nestabilní, a to nejen ve vývoji hospodářském, sociálním, kulturním, ale převážně ve vývoji politickém. Velmi vyhrocený pohled předního amerického politologa Samuela Huntingtona¹ považuje za hlavní příčinu konfliktů v této oblasti střetnutí dvou světových kultur, vycházejících z monoteistických náboženství, na tzv. „zlomových liniích“.

Od americko-britské intervence v Iráku po současné nepokoje šířící se muslimskými zeměmi je zřejmě stupňující se napětí uvnitř samotných muslimských společností, které je

---

¹ Huntington, S. P. (2001): *Střet civilizací*, s. 14-15.

způsobeno na jedné straně rozporem mezi tradicí a modernitou, ale rovněž rychlým populačním růstem, nerovnoměrným rozdělením bohatství a souvisejícím porušením sociálního smíru, a v neposlední řadě konflikty mezi jednotlivými náboženskými komunitami. Řada odborníků považuje právě tyto interní muslimské problémy za klíčové příčiny dlouhodobého napětí v této oblasti.

Dle některých odborníků je však ve skutečnosti hlavním zdrojem konfliktů zasahování velmocí do blízkovýchodní politiky, které zahrnuje nejrůznější přímé i nepřímé metody ovlivňování jednotlivců, komunit a skupin, dále ovlivňování politiky států až po agresivní zásahy, např. únosy, atentáty či vojenské intervence.

Všechny tyto vlivy lze jasně vysledovat, ovšem jejich působení mnohdy nelze jednoznačně identifikovat, případně oddělit, takže vnější pozorovatelé a především západní média jejich působení často zjednodušují či zaměňují. Analýza těchto vlivů v novodobé historii Blízkého východu je předmětem této studie, se zaměřením na Sýrii, která působila téměř od vyhlášení své nezávislosti v roce 1944 jako významný ovlivňovatel blízkovýchodní politiky, a však v posledních dvou letech se ocitla spíše v průsečíku těchto vlivů.²

Tato studie si klade za cíl prozkoumat působení Sýrie jako jednoho z hlavních aktérů blízkovýchodní politiky, jejího zasahování do politik a vývoje okolních států, zejména Libanonu, a to z pohledu mladé teorie mezinárodních vztahů – neorealismu.³

---

² Příkladem státu, který se ocitl v působení jednotlivých aktérů, ať už regionálních, či světových, je též Libanon. Viz Šabacká, Y. (2011): Konflikt a politika velmocí na Blízkém východě. Libanon-bitevní pole velmocí.

³ Pojem neorealismus se používá jako označení současného realismu, tedy následníka realismu, který byl protipólem liberalismu. Neorealismus, stejně jako neoliberalismus, již však nejsou pouhými teoriemi, ale stávají se paradigmaty, respektive základními rámci, které definují objekt studia, vymezují naši koncepci a určují program výzkumu, ale i vytváření politiky. Vytvoření teorie neorealismu je připisováno K. Waltzovi. Waltz zdůrazňuje význam struktury mezinárodního systému a její úlohy jako primárně určující chování jednotlivých států. Neorealismus se tak vymezuje vůči akademickému neoliberalnímu institucionalismu a rovněž vůči politickému neoliberalismu, který se soustřeďuje na volný obchod a demokratické instituce západního typu. Oba směry společně volají po rozšiřování společenství demokratických a kapitalistických národních států, a to uplatňováním politické a ekonomické síly, proto by jejich odlišnost neměla být přeceňována. Neorealismus řeší především otázky vojenské bezpečnosti a válek, neoliberalismus se zaměřuje více na spolupráci, mezinárodní politickou ekonomii a v poslední době na problematiku životního prostředí. Z hlediska výzkumných úkolů se neoliberalové zabývají otázkami spolupráce v anarchickém a soutěživém mezinárodním systému, zatímco neorealisté hledají řešení, jak v tomto systému přežít. Ani jeden z těchto směrů však v reálné politice již není tolik idealistický jako v minulosti – národní zájmy mají přednost před morálními ideály a ekonomické zájmy před geopolitickými.

Waltzova teorie strukturálního realismu představuje jeden směr neorealismu, dalším směrem je moderní realismus spojovaný s J. Griecem. Třetí verzi neorealismu najdeme v bezpečnostních studiích, autoři mluví o ofenzivním nebo defenzivním realismu.

Waltzův strukturální neorealismus se od klasického realismu liší v několika ohledech. Za prvé, klasický realismus pracuje s metodou indukce, např. Mongenthau objasňuje mezinárodní vztahy jako akce a vazby mezi státy jako jednotkami. Waltz nepopírá důležitost jednotek, ale zdůrazňuje, že musíme vzít v úvahu i vliv struktury, kterou definuje jako anarchickou z hlediska principu uspořádání mezinárodního systému, a rozdělení schopností mezi jednotkami, kterými jsou státy. Přitom nerozlišuje mezi funkcí jednotlivých jednotek. Struktura mezinárodního systému určuje veškeré možnosti volby zahraniční politiky. Anarchie je dána nedostatkem společného úsilí nebo centrální autority, která by zavedla pravidla a udržovala řád

1 Zahraníčně-politický vývoj Sýrie ve 2. polovině 20. století

Sýrie, přestože je charakterizována jako rozvojový stát se zaostalou direktivní ekonomikou, patří k významným regionálním aktérům. Již od konce 19. století, kdy celá oblast Blízkého a Středního východu včetně severní Afriky spadala pod nadvládu Osmanské říše a zejména pak po jejím rozpadu, projevovala Sýrie expanzionistické a panarabské tendence, směřující hlavně na sousední Libanon s cílem začlenit libanonské území do svého státu. Svých mocenských ambicí se Sýrie nevzdávala ani po 2. světové válce.

V 50. letech 20. století se Sýrie přidala k násirovskému panarabismu, což vyústilo v založení tzv. Sjednocené arabské republiky (Sýrie a Egypt) v roce 1958, jejímž cílem bylo postupně vytvořit jednotnou panarabskou říši. Sjednocená panarabská říše se však na počátku 60. let dvacátého století rozpadla. Po nezdaru Sjednocené arabské republiky se Sýrie ve své zahraniční politice nadále zaměřovala na sousední státy. V roce 1961 se podařilo tajné libanonské zpravodajské službě (tzv. Druhé oddělení – Deuxieme Bureau) odhalit přípravu státního převratu v Libanonu právě ze strany Sýrie. Další snahy o panarabskou říši byly obnoveny v roce 1963, kdy Sýrie zahájila jednání s Irákem⁴ a Egyptem o vytvoření egyptsko-syrsko-irácké unie. K její realizaci však nikdy nedošlo.

Jako příklad chování Sýrie v pozici významného až konfliktního aktéra lze uvést její angažovanost ve všech arabsko-izraelských válkách, kde Sýrie vystupovala na straně

---

v systému. V kompetitivním systému to vede k potřebě zbraní jako nutnosti k přežití - státy s velkou silou mají schopnost prosadit svůj vliv.

Dalším rozdílem proti klasickému realismu je pohled na moc – realisté považovali vojenskou sílu za jeden ze samozřejmých prvků moci státu. Waltz a další neorealisté s tímto stanoviskem nesouhlasí a tvrdí, že mnohem důležitější než akumulace vojenských zdrojů a schopnost jejich použití je schopnost ovládnutí a přinucení ostatních států v systému. Moc je pro ně kombinovanou schopností států, které se odlišují právě v systému použití síly, nikoli ve své funkci. Moc určuje státům jejich pozici v mezinárodním systému a ovlivňuje jejich chování. Jako příklad je uváděna pozice USA a SSSR v době studené války jako dvou supervelmocí – podle neorealistů to objasňuje podobnost v jejich chování. Každá dramatická změna v distribuci moci vede ke změně struktury mezinárodního systému, přitom ovšem každý stát usiluje o udržení své pozice v systému. Z tohoto pohledu vedl kolaps sovětského impéria k narušení mocenské rovnováhy a zvýšil nejistotu a nestabilitu mezinárodního systému. Waltz se tedy shoduje s klasickými realisty v tom, že řád v mezinárodním systému je udržován rovnováhou moci. Vůči neoliberálním institucionalistům, kteří věří, že globalizační procesy mohou být řízeny vybudováním efektivních mezinárodních institucí, argumentuje tím, že efektivnost těchto institucí bude stejně záviset na vůli velmocí.

Třetím rozdílem mezi realismem a Waltzovým neorealismem je náhled na reakci států v podmínkách anarchie. Realisté tvrdí, že státy reagují podle velikosti, umístění, domácí politiky a schopností svých vůdců. Naopak podle neorealistů anarchie určuje systém, státy jsou funkčně podobnými jednotkami, které čelí stejným omezením vyvolaným anarchií a snaží se udržet svou pozici v systému. Rozdíly v politice jsou dány rozdíly v moci a schopnostech – malé státy řeší své bezpečnostní dilema připojením k některé alianci, naopak velké státy budou mnohem pravděpodobněji hájit své zájmy a bezpečnost posílením své vlastní vojenské síly.

J. Grieco v rámci neorealismu rozpracoval teorii absolutních a relativních zisků. Tvrdí, že státy mají zájem na zvýšení své moci a vlivu, tj. absolutních zisků, a proto budou spolupracovat s ostatními státy, aby zvýšily své schopnosti.

Baylis, J. – Smith, S. (2006): *The Globalization of World Politics*, s. 252-268.

⁴ U moci v Iráku stejně jako v Sýrii byla v té době strana BAAS. Za vlády S. Hussajna však došlo k rozkolu mezi syrskou a iráckou větví strany BAAS.

arabské/islámské koalice⁵ proti židovskému státu. Ohniskem sváru mezi Sýrií a Izraelem nadále zůstává oblast Golanských výšin, které Izrael obsadil v roce 1967.⁶ Podle Rabila se izraelská okupace syrských Golanských výšin stala předmětem, resp. nástrojem syrského uplatňování tlaku nejen na Libanon a příčinou dlouhodobých komplikací v rámci syrsko-libanonsko-izraelských vztahů.⁷

Zatímco 50. léta 20. století byla charakterizována násirovským panarabismem, koncem 60. a hlavně v 70. letech minulého století byl násirismus vystřídán podporou Organizace pro osvobození Palestiny (OOP) a palestinských hnutí vůbec. Po neúspěšném palestinském převratu v Jordánsku, tzv. černém září 1970, zaměřila Sýrie svoji vojenskou a finanční podporu palestinským ozbrojencům v Libanonu, kam jich přišly tisíce právě po tomto převratu. V Libanonu se z uprchlických palestinských táborů začaly formovat tábory ozbrojené, militantní palestinské skupiny zintenzívnily podnikat útoky na židovský stát na izraelsko-libanonské hranici. Dle mnoha odborníků byla palestinská přítomnost⁸ na libanonském území jednou z hlavních příčin vzniku libanonské občanské války v dubnu 1975 trvajících až do přelomu let 1989/90. I když zpočátku Sýrie oficiálně vystupovala v libanonské občanské válce jako diplomatický prostředník, její postoje nebyly vždy neutrální. Lze říci, že po většinu doby libanonského občanského konfliktu sledovala Sýrie především své národní zájmy (*raison d'état*). Svou finanční a vojenskou podporu věnovala Sýrie zejména palestinským hnutím a muslimské libanonské levici, kde hlavním záměrem byla trvalá angažovanost, popř. přítomnost na libanonském území. To se jí také podařilo v rámci spojeneckého vojenského kontingentu, který vyslala Liga arabských států do Libanonu s cílem nalézt příměří mezi válčícími stranami občanské války. Tehdy Sýrie zasáhla na straně křesťanů při obléhání palestinského tábora Tall al-Za'atar. V rámci tohoto kontingentu představovala syrská armáda většinu, tj. kolem 30 tisíc mužů. Syrská přítomnost v Libanonu se tedy stala na základě rozhodnutí Ligy arabských států legitimní. Avšak syrští vojáci zůstávali v Libanonu i poté, co občanská válka byla tzv. Tá'ífskými mírovými dohodami z roku 1989 oficiálně ukončena.

Úspěch Kissingerovy tzv. politiky malých kroků⁹ aplikované pro Blízký východ po čtvrté arabsko-izraelské válce v roce 1973 se projevil zejména uzavřením mírových dohod mezi Izraelem a Egyptem v americkém Camp Davidu v roce 1979, ale již v roce 1974 (31. května) podepsáním dohody o vojenském neangažování v oblasti Golanských výšin mezi Sýrií a Izraelem. Dle této dohody se syrský prezident Asad zavázal, že oblast Golanských výšin vojensky nenapadne. Na příměří začaly od roku 1974 dohlížet mírové jednotky OSN, tzv. UNDOF pro oblast Golanských výšin. Podle M. Deeba nebylo prioritou Sýrie v rámci její zahraniční politiky znovunabytí Golanských výšin. Ve skutečnosti Sýrie usilovala o neustálé udržování tzv. nízkointenzivního konfliktu s Izraelem a tedy o izraelskou okupaci Golanských výšin, čímž mohla legitimizovat svůj režim, resp. menšinovou aláwitskou moc.¹⁰ Rabil vysvětluje, že Sýrie neměla velký zájem uzavřít mír s Izraelem, neboť neustále trvajících konflikt

---

⁵ Tj. Egypta, Jordánska, Palestiny. V první arabsko-izraelské válce v roce 1948 zde bojoval i stát Libanon a Irák, Libanon se již dalších arabsko-izraelských válek neúčastnil.

⁶ Sorby, K. R. (2010): *Arabská reakcia na vojenskú porážku v júni 1967.* s. 5-28.

⁷ Rabil R. G. (2003): *Embattled Neighbors, Syria, Israel and Lebanon*, s. 271.

⁸ Podle mnoha analytiků příčinou rozkolu v libanonské společnosti zejména ve druhé polovině 20. století byla palestinská přítomnost v Libanonu. Podrobněji viz Faris 1976, Stoakes 1976, Rabinovich 1989, Pinta 1995, Corm 2003.

Corm, G. (2003): *Le Liban contemporain, Histoire et société*, s. 90. Pinta, P. (1995): *Le Liban*, s. 108 a 120. Rabinovich, I. (1989): *The war for Lebanon 1970-1985*, s. 43.

⁹ Kissinger, H. (2002): *Roky obnovy*, s. 292.

¹⁰ Deeb, M. (2003): *Syria's Terrorist War on Lebanon and the Peace Process*, s. 53.

ve jménu arabského nacionalismu dával syrskému režimu legitimitu, přestože zemi ekonomicky silně vyčerpával.¹¹

Po neúspěšném „černém září“¹² roku 1970 v Jordánsku se tedy pro guerilové operace stala jordánsko-izraelská hranice nevhodnou. Jelikož se syrský prezident Háfiz Asad zavázal neprovádět tyto guerilové operace přes Golany, zůstala jako vhodná pro tyto ozbrojené útoky pouze libanonsko-izraelská hranice, kde operovaly jednotky OOP.

Sýrie zřejmě chtěla spojit jednání o izraelsko-egyptské mírové dohodě s izraelsko-syrským jednáním, které by zajistilo stažení izraelské armády z Golanských výšin. V polovině roku 1975 se Sýrie odvrátila od možnosti spolupráce s USA, neboť H. Kissinger zaměřil veškerou svoji snahu a politiku na uzavření budoucí izraelsko-egyptské mírové dohody a Sýrie se tak ocitla stranou mírového jednání. Obava Sýrie z uzavření separátní mírové dohody mezi Izraelem a Egyptem se ještě dále potvrdila, když v září 1975 uzavřel Egypt s Izraelem druhou dohodu o vojenském neangažování, známou jako Sinaj II.¹³

Lze říci, že americká zahraniční politika arabský svět spíše rozdělila. USA poskytly Izraeli jako kompenzaci za ukončení okupace Sinajského poloostrova významnou ekonomickou a vojenskou pomoc. Prezident H. Asad si uvědomil, že nyní Egypt již nemůže vyvíjet žádný vojenský tlak na Izrael a že tak Sýrie ztratila svého strategického vojenského partnera. Izrael jako nejmocnější vojenský stát v regionu se ocitl v pozici, kdy mohl arabským státům diktovat své mírové podmínky. Arabské státy mohly buď akceptovat, nebo samy rezignovat na trvalou izraelskou okupaci svých území. Avšak s tímto stanoviskem se prezident Asad nechtěl smířit, a tak hledal způsob, jak posílit svoji regionální pozici a pozici vůči Izraeli, který zůstal nejen pro Sýrii expanzionistickým státem snažícím se o regionální dominanci.¹⁴

Podle R. Rabila měl prezident Asad představu, že cílem židovského státu je vytvořit tzv. Velký Izrael, rozléhající se na území od Nilu až po Eufrat, a že politika Izraele je tomuto cíli směřována.¹⁵ Tato představa pravděpodobně vzešla ze subjektivního přesvědčení o dlouhodobé politice či strategii Sýrie, kdy právě ona měla expanzionistické tendence a územně si nárokovala například sousední Libanon.¹⁶

1.1 Sýrie za vlády Háfize al-Asada

Prezident Asad vnímal arabsko-izraelský konflikt jako existenční boj, zničení či eliminace Izraele a návrat k hranicím před rokem 1967 se staly hlavními principy Asadovy ideologie. Avšak přesto zůstal ve svém jednání prezident Asad pragmatický, neboť si byl vědom svého vojenského a de facto i mocenského oslabení po roce 1973. Proto podněcoval arabskou jednotnost a nutnost vzájemné spolupráce v rámci společného zájmu, tj. konfrontace s Izraelem. Po egyptsko-izraelském urovnání zůstali potenciálními spojenci Sýrie státy Libanon, Jordánsko a nestátní OOP. Irák, přestože se angažoval v poslední arabsko-izraelské

¹¹ Rabil, R.G. (2003): *Embattled Neighbors, Syria, Israel and Lebanon*, s. 132-138.

¹² Neúspěšný pokus o převrat v Jordánsku provedený OOP.

¹³ Kissinger, H. (2002): *op. cit.*, str. 344-374.

¹⁴ O expanzionistických tendencích Izraele hovoří například N. Chomsky ve své knize *Hegemonie nebo přežití*. Praha: Mladá fronta, 2006, str. 210. Tuto skutečnost dokazuje izraelská anexe pásma Gazy, Západního břehu Jordánu či Golanských výšin. Dále Chomsky poukazuje na těsné vazby Izraele s USA. Dle Chomského žádná izraelská anexe či vojenská invaze by nemohla být uskutečněna bez vojenské, ekonomické či diplomatické podpory USA. Chomsky, N. (2006): *op. cit.*, str. 212.

¹⁵ Rabil, R. G. (2003): *Embattled Neighbors, Syria, Israel and Lebanon*, s. 45.

¹⁶ Je však třeba poznamenat, že v rámci izraelské politiky vždy existoval směr usilující o Velký Izrael, tuto politickou koncepci veřejně označil za mrtvou až izraelský premiér E. Olmert v roce 2008.

<http://www.haaretz.com/news/olmert-there-s-no-such-thing-as-greater-israel-anymore-1.253772>

válce na straně arabských zemí, nemohl být pro syrsko-irácký rozkol strany BAAS a vzájemnou rivalitu brán v úvahu.

Sýrie však nemohla považovat Libanon, Jordánsko a OOP za své nejlepší spojence, a to z několika důvodů. Libanon byl na okraji občanské války vyprovokované hlavně palestinskou ozbrojenou přítomností v Libanonu a palestinskými atakami na Izrael. Palestinci se mnohdy snažili vymanit se ze silného vlivu arabských států a utvořit si politicky autonomní a vojenské organizace hlavně v Libanonu. Jordánsko střídavě oscillovalo k americké či regionální (syrské, irácké) politice. Přesto se prezident Asad snažil oživit myšlenku Velké Sýrie, tj. unii, která by zahrnovala Sýrii, Libanon, Palestinu a Jordánsko. Asadovým cílem bylo udržet mocenskou rovnováhu v regionu, samozřejmě ve prospěch Sýrie, a to například v podobě právě již zmíněné Velké Sýrie, kdy tato arabská jednota pod syrským vedením mohla nadále konfrontovat Izrael. A pro dosažení tohoto cíle, konfrontace Izraele, mu měl posloužit zejména Libanon.

Zajímavé jsou postřehy ohledně Asadova režimu a jeho orientace či strategie zahraniční politiky, úzkého propojení syrské domácí a zahraniční politiky. Asadova mocenská základna spočívala v aláwitské menšině, což bylo necelých 11% syrské populace. Jelikož syrská sunnitská většina nahlížela na prezidenta Asada jako na heretického vládce a špatné socio-ekonomické podmínky země navíc podkopávaly jeho pozici, hledal prezident Asad vést svůj režim politickou legitimitu. Proto například egyptská nabídka prezidenta Sádáta vést společnou válku proti Izraeli v říjnu 1973 znamenala pro Asadův režim velkou politickou příležitost. V této čtvrté válce, která je v syrských análech velmi opěvována, syrská armáda velice dobře bojovala a téměř dobyla Golanské výšiny zpět.¹⁷ Přestože se prezident Asad angažoval v mírových rozhovorech a jednáních vedených americkým státním tajemníkem H. Kissingerem, nebyla tato jednání o syrském znovunabytí Golanských výšin Asadovou prioritou, jak se původně analytici domnívali. Ve skutečnosti prezident Asad neusiloval o jejich navrácení, neboť nevyřešený izraelsko-syrský konflikt dodával Asadovu režimu legitimitu.¹⁸

Pokud však byla legitimita Asadova režimu založena na konfrontaci s Izraelem, působil mu jeho slib nevést válečné a guerilové operace přes Golanské výšiny značný problém. Guerilové operace, které by přímo nebo nepřímou kontroloval a které by současně přispěly k legitimizování jeho moci a prodlužování arabsko-izraelského konfliktu¹⁹ přes egyptsko-izraelskou, ani přes jordánsko-izraelskou hranici nepřipadaly v úvahu. Jak už bylo zmíněno, jediná hranice volná k útokům tedy byla libanonsko-izraelská, kde již operovaly ozbrojené jednotky OOP, údajně dle káhirsých dohod z roku 1969, uzavřených mezi OOP a libanonskou vládou.²⁰ Sýrie nevynechala příležitost využít Libanon a jeho území k syrské vojenské intervenci, z libanonského území pak mohla konfrontovat Izrael.²¹

Ve druhé polovině roku 1974 se Asadova strategie v zahraniční politice změnila právě do opozice ke Kissingerově mírové politice malých kroků. Jestliže ještě při uzavírání květnové dohody o vojenském neangažování hovořil prezident Asad o zájmu na tom, zda izraelská armáda uvolní pět či šest km v jižní části Golanských výšin, ve druhé polovině roku se jeho prioritou v rámci zahraniční politiky stala palestinská otázka a národní práva palestinského lidu. Ve svém rozhovoru pro Newsweek v únoru 1975 mj. hovořil o tom, který ze dvou prvků je důležitější pro mírový proces na Blízkém východě, zda kompletní stažení izraelské armády

---

¹⁷ Chaim, H. (2004): *Arabsko-izraelské války*, nakladatelství Lidové noviny, Praha.

¹⁸ Rabil, R. G. (2003): *Embattled Neighbors, Syria, Israel and Lebanon*, s. 122.

¹⁹ Rabil, R. G. (2003): *Embattled Neighbors, Syria, Israel and Lebanon*, s. 126.

²⁰ Dohody umožňovaly jednotkám OOP volně operovat v jižním Libanonu a vést tam guerilu proti Izraeli.

²¹ Rabil, R. G. (2003): *Embattled Neighbors, Syria, Israel and Lebanon*, s. 127.

z území před rokem 1967, nebo nastolení úplných práv pro palestinský národ.²² *Podle syrského prezidenta byla právě palestinská otázka a její vyřešení klíčové k završení mírového procesu.*

Další skutečností toho, že prezident Asad nepřijal mírovou politiku malých kroků, byl jeho rozhovor pro deník The Washington Post, ve kterém uvedl, že Sýrie požaduje nejen stažení izraelské armády z oblasti Golanských výšin, ale také současně ze Sinajského poloostrova a Západního břehu.²³ Prezident Asad vystupoval proti jakýmkoliv dalším separátním jednáním, např. mezi Egyptem a Izraelem, či separátnímu uzavírání dohod o vojenském neangažování. Ústupek jednoho arabského státu v rámci amerického prostřednictví a jednání s Izraelem považoval za negativní projev vůči celému arabskému světu.

Dominantní role Sýrie se projevovala i vůči OOP a sousednímu Jordánsku. S oběma zmíněnými aktéry měla Sýrie dobré vztahy a s oběma dovedla hrát a manipulovat proti sobě.²⁴

1.2 Syrská dominance nad Libanonem a její důsledky pro region

Svůj vliv zamýšlel prezident Asad rozšířit i na Libanon. Prezident Asad na počátku svého mandátu uvažoval o vybudování dobrých vztahů s Libanonem jako se zemí, která měla na rozdíl od Sýrie otevřený liberální politický a ekonomický systém,²⁵ avšak později se Sýrie²⁶ stavěla proti diplomatickým vztahům s Libanonem.²⁷ Cílem Asadovy politiky v Libanonu bylo v rámci jeho neustálých expanzionistických tendencí vytvořit užší vztahy s Libanonem, podobně jako s Jordánskem, a postupně si získat vliv ve všech zemích zatažených do arabsko-izraelského konfliktu. Libanon a Jordánsko byly zvoleny z toho titulu, že již na jejich územích působily ozbrojené jednotky OOP, které tam vytvářely de facto stát ve státě.

Sýrie se vždy pokoušela mít významnou roli v libanonské politice, a to např. prostřednictvím libanonského prezidenta, který byl navrhován Sýrií, tzv. loajální kandidát. Navíc prezident Asad podporoval vztahy mimo tradiční libanonské instituce. Rozvinul vztahy s libanonskou ší'itskou komunitou, která se ve druhé polovině 20. století stala nejpočetnější komunitou Libanonu. Pěstoval vztahy zejména s nejvyšším libanonským ší'itským

---

²² Asad's interview with Arnaud de Borchgrave, Newsweek, 3. března 1975, str. 34.

²³ The Washington Post, březen 1975, str. A10.

²⁴ Když byl prezident Asad v dubnu 1975 požádán o syrské prostřednictví mezi OOP a Jordánskem, jejichž vzájemné vztahy byly od černého září 1970 velmi špatné, Sýrie se role prostředníka ujala s tím, že se pokusí nastolit mezi těmito dvěma aktéry důvěru. Syrsko-jordánské přátelství bylo navíc potvrzeno návštěvou jordánského krále Husajna v Damašku v srpnu 1975, ve společném komuniké se hovořilo o společné koordinaci svých zahraničních politik s cílem jejich unifikace a vytvoření vyššího politického výboru těchto dvou států. Zde se opět projevil syrský expanzionismus ve snaze vytvořit vyšší územní celek.

²⁵ Rabil, R. G. (2003): *Embattled Neighbors, Syria, Israel and Lebanon*, s. 50.

²⁶ V prosinci 1970 podepsala syrská delegace v Libanonu pod vedením syrského ministra zahraničí Chaddáma dohodu o ustanovení společného výboru, jehož cílem bylo posílit a zlepšit vzájemné vztahy mezi Libanonem a Sýrií. Na prvním setkání výboru v lednu 1971 bylo odsouhlaseno společné řešení problémů ekonomických, politických včetně bezpečnostních otázek. Tento výbor také navrhoval založení dvou stálých kanceláří výboru, a to v Libanonu a Sýrii, pro lepší spolupráci obou zemí.

²⁷ V Libanonu např. po dlouhou dobu neotevřela svoji ambasádu (až v roce 2010), přestože při své oficiální návštěvě Libanonu v lednu 1975 prezident Asad prohlašoval, že Libanon a Sýrie jsou jeden národ, jeden lid, jedna země a potvrdil zde svůj závazek vojenské či politické asistence v Libanonu. Viz *L'Orient le Jour*, 8.1. 1975, str. 3.

představitelem imámem Músou al-Sadrem, který vydal fatwu, na jejímž základě se aláwitě stali součástí ší'itského islámu.²⁸

Dominance Sýrie nad Libanonem se stala hlavním cílem či strategií syrské zahraniční politiky ve druhé polovině 70. let, tj. v době, kdy byl Egypt pro svoji prozápadní politiku potažmo vyloučen z arabského vůdčího světa.²⁹ Lze se domnívat, že touto strategií chtěl prezident Asad zabránit pronikání Sádátovy mírové politiky do Libanonu, kde probíhala občanská válka, a egyptskému uzavírání míru s Izraelem. Boje, které se odehrály mezi syrskými jednotkami, tj. částí Spojené arabské armády (angl. ADF) v Libanonu a křesťanskými milicemi v dalším období, tj. od února 1978, byly důkazem toho, že se Libanon stal pro syrský režim životně důležitým.³⁰

Syrská politika v Libanonu a tedy i mírový proces na Blízkém východě se v 70. letech začaly odvíjet mj. i na základě dvou historických událostí, tj. syrsko-izraelské dohody o vojenském neangažování z května 1974, která permanentně zklidňovala syrsko-izraelskou hranici a naopak rozbouřila libanonsko-izraelskou, a na základě rozhodnutí ze summitu v Rabatu z roku 1964, kde OOP byla uznána jediným legitimním reprezentativním orgánem palestinského lidu. Na základě těchto dvou skutečností sledoval prezident Asad svůj cíl – dominanci ať už diplomacií, nebo silou nad Jordánskem, Libanonem a OOP, což byly tři strany konfliktu s Izraelem.

Po zavraždění izraelského velvyslance v Londýně zahájil Izrael v červnu 1982 vojenskou operaci tzv. Mír pro Galileu. Rozpoutala se syrsko-izraelská letecká válka nad libanonským údolím Biká, která byla zastavena za pomoci USA. Vstup USA do této operace přispěl k diskreditaci Sýrie před palestinským hnutím a libanonskou levicí. USA předložily návrh, dle kterého musely všechny ozbrojené palestinské jednotky opustit libanonské území.

Po tomto americko-izraelském vítězství, kdy Sýrie nebyla oslabena vojensky, nýbrž politicky, usiluje Sýrie zejména o zrušení smlouvy o normalizaci vztahů uzavřené mezi Izraelem a Libanonem z května 1983³¹ a dále o oslabování vlivu a moci libanonské vlády. Po odchodu ozbrojených palestinských složek z Libanonu se Sýrie ve své politice vůči Libanonu a potažmo Izraeli zaměřuje nejen na Palestince a OOP, nýbrž i na nově v Libanonu vzniklé proiránské ší'itské hnutí Hizballáh.³² Lze shrnout, že syrská zahraniční politika zaměřující se na Libanon koncem 70. a počátkem 80. let 20. století v sobě obsahovala dva faktory, libanonský a

---

²⁸ Proti této skutečnosti vystupovali sunnitě, kteří zpochybňovali hodnověrnost aláwitské konfese jako jedné z větví islámu a kteří kritizovali, jak aláwitě čerpali z ší'itské podpory v Libanonu.

²⁹ V lednu 1978 ve svém soukromém projevu upozorňoval prezident Asad libanonskou vládu, že Sádátova historická návštěva Jeruzaléma může mít nejen pro Libanon nedozírné důsledky, Libanon se v důsledku Sádátovy mírové iniciativy dostane do nebezpečí, neboť egyptský prezident Sádát a izraelský premiér Begin se dohodly na trvalém osídlení Palestinců v diaspoře, tj. tedy i v Libanonu, kde může palestinská přítomnost způsobit nemalé problémy. Pakradouni, K. (1983): *La Paix Manquée: Le Mandat d'Elías Sarkís, 1976-1982*, s. 171.

³⁰ Těžké boje mezi syrskou armádou a křesťanskými libanonskými silami, které se odehrály v rezidenční čtvrti východního Bejrútu a okolí, vypovídaly o syrském záměru zabránit křesťanským lídrům ve vytvoření ještě těsnějších pout s Izraelem. Toto nové křesťansko-izraelské určité spojení bylo částečně vyprovokováno Sádátovou mírovou iniciativou a částečně Asadovým odmítnutím znovu postavit libanonskou armádu, která byla na začátku občanské války rozpuštěna a která by mohla nahradit syrské jednotky v ADF.

³¹ Tato smlouva byla nakonec v březnu 1984 zrušena. H. Kissinger tehdy prohlásil, že nemůže být na Blízkém východě válka bez Egypta a mír bez Sýrie.

³² Hnutí Hizballáh vystupovalo jako libanonské rezistenční hnutí bojující za osvobození jižního Libanonu, který od roku 1982 až do května 2000 okupovala izraelská armáda. Hnutí Hizballáh tak mj. nahradilo palestinské ozbrojené jednotky, které po roce 1982 opustily Libanon.

palestinský.³³ Podle některých názorů³⁴ měl být odchod palestinských bojovníků z Libanonu dalším krokem k vyřešení arabsko-izraelského konfliktu.³⁵ Sovětský vůdce L. Brežněv k problematice Blízkého východu také předložil v sedmi bodech svůj mírový plán pro utvoření samostatného palestinského státu, ve kterém hovořil o nutnosti zajistit v praxi nezadatelná práva palestinského národa a dát mu je k jeho dispozici, vytvořit jeho vlastní, nezávislý stát na palestinských území okupovaných Izraelem, tj. západním břehu Jordánu a v pásnu Gazy.³⁶ Dále se SSSR přikláněl k názoru, že řešit arabsko-izraelský konflikt lze pouze v rámci mezinárodních konferencí. Sýrie však takovým obnoveným mírovým iniciativám nebyla vždy nakloněna.

Sýrie dosáhla v Libanonu svého úspěchu. Asadův režim ovládal Libanon jak v rámci své domácí, tak i zahraniční politiky, přičemž kombinoval své geostrategické zájmy s vnitřními mocenskými zájmy.³⁷ Podle Rabila posloužil Libanon Asadovi v několika různých směrech,

---

³³ Na podzim roku 1982 bylo tedy palestinské ozbrojené hnutí v Libanonu Izraelem vojensky poraženo a muselo evakuovat svoje ozbrojené jednotky z Libanonu. Avšak jeho morální vítězství podněcovalo Sýrii neztratit svoji příležitost k tomu, aby se mohla nadále angažovat v Libanonu a mít kontrolu nad OOP. Palestinské hnutí ztratilo nejen poslední otevřenou hranici s Izraelem, kde mohlo provádět vojenskou infiltraci, ale také kontrolu nad územím Libanonu se 400 tisíci palestinskými uprchlíky, kteří představovali jednu z nejvýznamnějších frakcí palestinského národa a velkou oporu palestinskému hnutí. Po svém odchodu z Libanonu se OOP soustředila na Jordánsko, se kterým zahájila jednání. Ta vyústila dne 11. února 1985 v podepsání akčního plánu, který předpokládal palestinskou účast na budoucích mírových jednáních, a to v rámci společné jordánsko-palestinské delegace. Dále plán navrhoval utvoření arabské konfederace mezi Jordánskem a palestinským státem. To všechno sledovala Sýrie se znepokojením, neboť předešlé organizační plány skončily konfrontací. Sýrie se rozhodovala buď mezi dalším posilováním své armády, nebo upustit od ozbrojeného boje a zaměřit se na nalezení politického východiska. Sýrie vždy usilovala podrobit si palestinské hnutí výlučně své autoritě. V Libanonu se syrské jednotky přemístily z údolí Biká na sever k městu Tripoli, kde obléhaly vojenské palestinské tábory. Po uzavření jordánsko-palestinského plánu z února 1985 začala Sýrie podporovat vznik tzv. Fronty palestinské národní spásy, jejímž cílem bylo zrušení jordánsko-palestinského plánu a posílení strategické aliance se Sýrií. V dubnu 1987 Národní palestinská rada v Alžíru pod tlakem SSSR navrhla unifikaci všech frakcí OOP.

³⁴ Rabil, R. G. (2003): *Embattled Neighbors, Syria, Israel and Lebanon*, s. 52, Deeb, M. (2003): *Syria's Terrorist War on Lebanon*, s. 73.

³⁵ Dne 1. září 1982 se v Aténách sešli Jásir Arafát a americký prezident R. Reagan, který přednesl mírový plán pro Blízký východ. Také na arabském summitu v Maroku dne 8. září představily arabské země mj. plán přijatý OOP, který naopak od plánu amerického požadoval vytvoření nezávislého palestinského státu s hlavním městem Jeruzalémem. Rada bezpečnosti OSN měla garantovat mír mezi těmito dvěma státy. Viz *Revue d'études palestiniennes*, č. 12, zima 1983, str. 165.

³⁶ Podle sovětského státníka je vždy přirozeně nutné zajistit právo každého státu v regionu na svou existenci a rozvoj bezpečnosti a nezávislosti. *Revue d'études palestiniennes*, č. 12, zima 1983, str. 177.

³⁷ Geostrategické a mocenské zájmy Sýrie, syrskou zahraniční či domácí politiku lze uvést na příkladu libanonského města Zahlé, kde v roce 1981 došlo k velkým bojům během libanonské občanské války. Zde Sýrie pravděpodobně sledovala čtyři cíle. Zaprvé usilovala o odvrácení pozornosti syrské veřejnosti od vzrůstajících vnitřních problémů, kde proti Asadovu režimu stále více vystupovala opozice – Muslimské bratrstvo. Boje v Zahlé vedly k vojenské konfrontaci Sýrie s Izraelem, což alespoň částečně zdiskreditovalo tuto opozici na syrské domácí scéně. Dále konfliktem v Zahlé Sýrie pravděpodobně zkoušela, do jaké míry bude Izrael ochoten pomoci křesťanské Libanonské frontě v tomto boji. Snahou Sýrie bylo podle M. Deeba

například jako nástroj syrské domácí i zahraniční politiky zejména vůči Izraeli, jako ochranný systém či garance pro tzv. loajalisty syrského režimu. Libanon se stal syrským územím, kde se ventilovaly syrské vnitřní politicko-ekonomické problémy.³⁸

Těž je zajímavá úvaha T. L. Friedmana nebo R. A. Gabriela o propojování syrské vnitřní (domácí) politiky se zahraniční. Na počátku 80. let dvacátého století docházelo v Sýrii k mnoha ozbrojeným povstáním Muslimského bratrstva vůči Asadovu režimu. K největšímu z nich došlo v únoru 1982 v syrském městě Hamá, kde Asadova armáda zničila téměř celé starobylé centrum. O život tehdy přišlo dvacet dva tisíc civilistů.³⁹ R. A. Gabriel uvažuje následující skutečnost. Aby prezident Asad odvrátil pozornost od masakru spáchaném na svých občanech, potřeboval konflikt s Izraelem, který by mu pomohl zmírnit nepřátelství ke svému aláwitskému režimu. Prezident Asad věděl od svého bratra z jeho ženevské schůzky s A. Šaronem, že Izrael zahájí útok na jednotky OOP v Libanonu (izraelská operace Mír pro Galileu). Ačkoliv Sýrie neměla být terčem hrozícího izraelského útoku na OOP za protislužbu své neúčasti v konfliktu, (v té době již Sýrie okupovala Libanon, navíc OOP byla podporována Sýrií), částečná participace syrských jednotek proti Izraeli v Libanonu by jistě posílila Asadův režim vůči domácí politické opozici. Proto Sýrie svými opatřeními podnítila, aby Izrael opravdu zahájil válku proti OOP v Libanonu, tj. vojenskou operaci Mír pro Galileu.⁴⁰

Po izraelské vojenské operaci Mír pro Galileu v létě 1982 hledala Sýrie nový zdroj, kterým by nahradila úlohu OOP v Libanonu, jejíž ozbrojenci museli Libanon opustit. Dne 10. června 1982 po schůzce s iránským ministrem obrany bylo dojednáno vyslat do Libanonu přes Sýrii iránské dobrovolníky k boji proti izraelské okupaci Libanonu. V září 1982 přišlo do údolí

---

spojoval občanskou válku v Libanonu s arabsko-izraelským konfliktem. Proto křesťanská Libanonská fronta ve svém dokumentu „What Lebanon We Want to Build“ zdůrazňuje, že Libanon a Izrael nejsou ve vzájemném konfliktu a že Izrael nikdy neměl územní ambice na libanonské půdě. Hlavní problém tedy není Izrael, nýbrž ozbrojená palestinská přítomnost na libanonském území, podporovaná Sýrií. Tato ozbrojená palestinská přítomnost v Libanonu proměnila klidnou a územně vyrovnanou libanonsko-izraelskou hranici po roce 1967 v hranici násilí, destrukcí a smrti. Eskalací konfliktu v Zahlé Sýrie usilovala o to, aby Libanon stáhl svoji žádost o evakuaci syrské armády z Libanonu. Sýrie chtěla zdiskreditovat či úplně omezit jedinou sílu, která by mohla nahradit syrské jednotky v Libanonu a jejich úlohu, a tím byla libanonská armáda, která byla častokrát terčem útoků syrských jednotek a jednotek OOP nejen podél tzv. zelené linie rozdělující libanonské hlavní město na východní a západní část.

Lze se také domnívat, že Sýrie svým bombardováním a eskalací bojů o město Zahlé na přelomu let 1980-81 mohla dát najevo nové Reaganově administrativě, že může vždy vyvolat ozbrojený konflikt, a to nejen na libanonském území. Navíc k zintenzívnění konfliktů došlo vždy poté, co křesťanští politici požadovali stažení syrských jednotek z Libanonu. Konflikt o město Zahlé tak přerostl v syrskou raketovou krizi proti Izraeli, kdy finálně žádná arabská země na summitu Ligy arabských států nemohla navrhnout stažení syrských jednotek z Libanonu. Saúdská Arábie apelovala na okamžité ukončení bojů. Zároveň konflikt v Zahlé Saúdská Arábie brala za jakousi zkoušku svého vlivu nejen v regionu, nýbrž i v Libanonu, neboť maronitský patriarcha Antoine Chorajš včetně ostatních církevních představitelů několikrát žádali saúdkoarabského krále, aby zakročil vůči Sýrii a její politice v Libanonu. Navíc izraelská hrozba a později i skutečnost užití síly proti Sýrii ovlivnila též umírněnější arabské země jako Saúdskou Arábii a Kuvajt, které byly vedoucími státy v jednání na tomto summitu a hledání řešení konfliktu v Zahlé. Deeb, M. (2003): Syria's Terrorist War on Lebanon, op. cit., str. 62-75.

³⁸ Rabil, R. G. (2003): Embattled Neighbors, Syria, Israel and Lebanon, s. 127.

³⁹ Friedman, T. L. (1990): From Beirut to Jerusalem, s. 76.

⁴⁰ Gabriel, R. A. (1984): Operation Peace for Galilee: The Israeli-PLO War in Lebanon, s. 63.

Biká kolem dvou tisíců dobrovolníků Íránské revoluční gardy, kteří pomohli založit nové libanonské hnutí Hizballáh, a to oddělením od již existujícího libanonského hnutí Amal.⁴¹

Zatímco negociace mezi Izraelem a Libanem na začátku dubna 1983 směřovaly k uzavření mírové dohody, prezident Asad zvýšil svůj tlak včetně opatření směřující proti mírové politice na Blízkém východě. Jako svůj nástroj použil libanonské hnutí Hizballáh - k útoku na americkou ambasádu v Bejrútu dne 18. dubna 1983, při kterém zahynulo 49 lidí a přes 100 jich bylo zraněno.⁴² Cílem této bombové akce Sýrie bylo podkopat roli USA v libanonsko-izraelských jednáních a ukončit roli mnohonárodních sil, jejichž nejvýznamnější částí byl kontingent americké námořní pěchoty.⁴³ Sýrie v deníku Tišrin obvinila z útoku na americkou ambasádu v Bejrútu izraelský Mossad, protože údajně pouze izraelská tajná služba měla kapacity podniknout tak rozsáhlou vojensko – teroristickou akci.⁴⁴ Syrský útok na americkou ambasádu mohl znamenat začátek kampaně teroristických akcí proti USA s cílem donutit americkou administrativu, aby změnila náhled na syrskou politiku v Libanonu, resp. aby přiznala Sýrii její dominantní vládu nad Libanem.

I přes své odmítavé stanovisko OOP vůči libanonsko-izraelské mírové smlouvě se stala palestinská organizace terčem útoků Sýrie, která rozpoutala proti OOP vojenskou kampaň. J. Arafát byl Sýrii prohlášen za personu non grata a musel v červnu 1983 opustit Sýrii. Bylo to ve stejné době, tj. na začátku května, kdy Sýrie začala svoji zastrašující politiku i vůči libanonské vládě, že podpisem smlouvy s Izraelem začne v Libanonu další občanská válka. R. Rabil se domnívá, že tyto dvě kampaně Sýrie, tj. vůči OOP a libanonské vládě byly vzkazem pro Izrael: Sýrie zajistí zbytek evakuace ozbrojených jednotek OOP z Libanonu včetně kontroly nad OOP, pokud Izrael neuzavře mírovou smlouvu s Libanem.⁴⁵

Protiizraelská kampaň Sýrie v Libanonu pokračovala i po podpisu libanonsko-izraelské mírové smlouvy. S cílem obnovit svoji nadvládu a kontrolu nad Libanem podněcovala Sýrie protiizraelské citění nejen v Libanonu, ale i v arabském světě, před kterým Sýrie označovala libanonského prezidenta A. Džumajjila a jeho vládu za agenty Izraele. Tato protiizraelská syrská kampaň se zvýšila po odhlasování mírové smlouvy v libanonském parlamentu dne 14. června 1983.⁴⁶ Na nátlak Sýrie byla v březnu 1984 libanonsko-izraelská mírová smlouva zrušena. Připomeňme, že smlouva měla vést k odchodu syrské armády z Libanonu. Do konce roku 2012 mírová smlouva mezi Izraelem a Libanem nebyla uzavřena.

Sýrie se v Libanonu i nadále angažovala. Další snahou Sýrie, kromě zrušení libanonsko-izraelské mírové smlouvy, bylo narušení libanonské zahraniční politiky včetně vztahů Libanonu s USA. Syrskou taktikou, jak donutit libanonského prezidenta Džumajjila opustit spojenectví s USA, Francií a Izraelem, se stalo použití vojenských a teroristických prostředků, jejichž cílem bylo učinit libanonskou vládu opět závislou na Sýrii, jak tomu bylo před červnem 1982.

Sýrie zcela podporovala hnutí Hizballáh s jasnými úkoly - chránit libanonské území a bojovat proti izraelské okupaci Libanonu a rovněž proti hegemonii falangistů nad Libanem. Zároveň se Sýrie snažila vtáhnout mezinárodní jednotky do libanonského konfliktu a docílit toho, aby v brzké době mezinárodní síly Libanon opustily. K tomuto cíli používala Sýrie

---

⁴¹ Deeb, M. (2003): Syria's Terrorist War on Lebanon, s. 81.

⁴² Deeb, M. (2003): Syria's Terrorist War on Lebanon, s. 84.

⁴³ USA začaly koncem roku 1982 s výcvikem libanonské armády, což potenciálně znamenalo hrozbu pro syrskou armádu. Pod americkým výcvikem měla libanonská armáda do sedmi měsíců být schopna převzít kontrolu nad celým libanonským územím.

⁴⁴ Deeb, M. (2003): Syria's Terrorist War on Lebanon, s. 85.

⁴⁵ Rabil, R. G. (2003): Embattled Neighbors, Syria, Israel and Lebanon, s. 130.

⁴⁶ Odsouhlaseno 65 hlasy, proti 2 hlasy, 4 se zdrželi hlasování.

vojenské prostředky a terorismus prostřednictvím drúzských a ší'itských milic v Libanonu.⁴⁷ Asadova taktika byla jednoduchá, Sýrie atakovala především americké a francouzské námořní síly v Libanonu, pokud začaly vojensky odpovídat na ozbrojené útoky. Sýrie je obvinila z toho, že straní křesťanským (falangistům) a sunnitským stranám, neboť zpětně atakují drúzské a ší'itské milice.⁴⁸ V následujících letech pokračovaly sebevražedné útoky prostřednictvím Islámského džihádu nebo Hizballáhu organizovaných Sýrií. Mezinárodní síly (americké, britské, francouzské, italské aj.) nakonec odešly z Libanonu v březnu 1984.

Lze opět konstatovat, že stejným a základním cílem syrské zahraniční politiky v polovině 80. let bylo neustále udržovat konflikt mezi jednotlivými libanonskými milicemi, aby nedošlo k realizaci a funkčnosti libanonského kabinetu tzv. národní jednoty, který byl utvořen na konferenci v Lausanne.⁴⁹

Touto strategií (zintenzívnit konflikt v Libanonu) sledovala Sýrie dva cíle, zaprvé ovlivnit mírový proces na Blízkém východě, tj. mezi Izraelci a Libanenci (pomocí dvou hnutí Amal a Hizballáh), a zadruhé poukázat na libanonskou opozici jako na projev izraelského vměšování do vedoucích libanonských záležitostí. Sýrie prostřednictvím svých spojenců (Amalu) atakovala nejen bezpečnostní zónu v jižním Libanonu okupovanou Izraelem, ale také severní oblast Izraele - Galileu. Izraelský ministr obrany Rabin z těchto útoků a eskalace násilí v jižním Libanonu obvinil právě Amal a Sýrii, nikoliv OOP.

Koncem prosince 1985 došlo k teroristickým útokům v Římě a ve Vídni. Podle závěrů vyšetřování se jednalo o teroristy, kteří byli školeni v Sýrii okupovaném údolí Biká a kteří do evropských destinací cestovali právě z Damašku. Pravděpodobně se zde projevil standardní syrský postup s cílem zmařit mírová jednání mezi Jordánskem a Izraelem a mezi Jordánskem a OOP. Přesto byla mezinárodním společenstvím z obou útoků obviněna Libye a nikoliv Sýrie.⁵⁰ Lze se domnívat, že USA neobvinily z útoků právě Sýrii a nezařadily ji na seznam států podporujících terorismus (tak se stalo až po 11. září 2001) z toho důvodu, že si chtěly ponechat otevřený prostor pro vyjednávání se Sýrií, která v té době byla považována nejen ze strany USA za klíčového aktéra blízkovýchodních rozhovorů a mírového procesu.

Prostředkem Asadovy tajné politiky se v průběhu roku 1986 staly únosy a držení rukojmí – hlavně prostřednictvím Islámského džihádu. Údajně měl v úmyslu zastrašit USA a Francii od intervencí na straně libanonského prezidenta Džumajjila. Na veřejnosti však syrští zástupci prohlašovali, že Sýrie není za únosy odpovědná. Podle M. Deeba tak Sýrie chtěla vytvořit dojem, že naopak je připravena pomoci těm zemím, které jsou postiženy únosem svých občanů. Chtěla, aby Západní státy vyhledávaly Sýrii a její pomoc.⁵¹ Například v deníku *The Washington Post* z 18. května 1986 syrský prezident Asad prohlásil, že Sýrie jedná s Islámským džihádem i Hizballáhem o propuštění francouzských rukojmí. Syrský postoj a prostřednictví k rukojmím podle Asada nesouvisely se vztahy Sýrie k Francii či USA, ve skutečnosti však Sýrie usilovala o ovlivňování americké politiky vůči Libanonu.⁵²

---

⁴⁷ Prosyrské milice v Libanonu napadly dne 28. srpna 1983 americké námořníky v Libanonu, kdy dva byli usmrceni a čtrnáct zraněno. *The Washington Post*, 29. srpna 1983, str. A1.

⁴⁸ Při útoku na americké a francouzské vojáky v říjnu 1983 zahynulo přes 300 vojáků.

⁴⁹ Deeb, M. (2003): *Syria's Terrorist War on Lebanon*, s. 142.

⁵⁰ Libyjský diktátor Kaddáfí sponzoroval teroristické akce, ale v té době byly zaměřeny spíše na libyjskou opozici v zahraničí vůči Kaddáfimu režimu. Předmětem hlavního zájmu libyjského vůdce nebyl mírový proces na Blízkém východě. Deeb, M. (1986): *Militant Islamic Movements in Lebanon*, s. 6-9.

⁵¹ Deeb, M. (1986): *Militant Islamic Movements in Lebanon*, s. 6-9.

⁵² *The Washington Post*, 18. května 1986, str. 22.

Sýrie používala ke své zahraniční politice nástroje terorismu a zajímání rukojmí,⁵³ čímž se jí efektivně dařilo ovlivňovat a manipulovat politikami Francie a USA nejen vůči Libanonu.⁵⁴ Tyto dvě západní země se tak soustředily na osvobození svých rukojmí, že následně byly ochotny souhlasit se syrskou politikou, jejími podmínkami a zejména kontrolou a okupací Libanonu. Dále Sýrie po celou dobu ať už přímo, či nepřímo podporovala ozbrojené Palestince působící nejen v Libanonu, ale i v okolních státech, například v Jordánsku až do současnosti, kdy jim dodává zbraně a vojenský materiál, zajišťuje výcvik ozbrojenců včetně poskytování azylu politickým představitelům.⁵⁵

Když v září 1990 prezident Asad navštívil Teherán, USA prostřednictvím syrského prezidenta žádaly Írán – prezidenta Rafsandžáního, aby neporušil embargo OSN uvalené na Írák. Sýrie byla blízkým spojencem Íránu, oba dva tyto státy spojoval společný nepřítel, a to Írák. Pro potvrzení vzájemné koalice vůči Íráku se v Ženevě v listopadu 1990 potkali zástupci USA a Sýrie. Sýrie poslala do operace Pouštní bouře asi 23 tisíc vojáků, což však bylo absolutně zbytečné, neboť během celé vojenské operace syrská armáda stála mimo akci. Tím, že se Sýrie otevřeně postavila proti Saddámu Husajnovi, mohla pokračovat v okupaci Libanonu i po skončení libanonské občanské války.

Mírové dohody z Tá'if ukončující dlouholetou občanskou válku v Libanonu (přelom let 1989/1990) jen nepatrně ovlivnily budoucí povahu libanonských vztahů se Sýrií, které víceméně byly založeny na společné kultuře a historii.⁵⁶ Ve skutečnosti se libanonsko-syrské vztahy řídily na základě libanonsko-syrské Dohody o bratrství, kooperaci a koordinaci, podepsané dne 22. května 1991, kdy tato dohoda směřovala spíše než ke spolupráci k syrské kolonizaci Libanonu.⁵⁷ Tato dohoda zároveň posloužila Sýrii k tomu, že mohla Libanonu zmařit mnoho příležitostí uzavřít mezinárodní smlouvy s dalšími zeměmi. Libanon se dostal do stínu, resp. úplného závěsu syrského státu.⁵⁸

---

⁵³ Sýrie též v Libanonu podnítila konflikt mezi ší'itskými hnutími Amalem a Hizballáhem. Tento konflikt měl mylně zobrazovat rozdílné souvislosti mezi Sýrií a Íránem, například že Sýrie podporuje pouze Amal a je mírnější stát než Írán, že Sýrie se přičiňuje, aby Írán a Hizballáh propustily americké a evropské rukojmí a ukončily terorismus vůči západním státům.

⁵⁴ Teroristické akce pokračovaly i nadále. V dubnu 1986 vybuchla bomba před americkou ambasádou v Libyi, kde podezření mělo opět padnout na Kaddáfího. Jediné opatření, které provedly USA, bylo odvolání svého velvyslance W. Eagletona z Damašku. Evropské státy, resp. členské státy Evropského společenství uvalily na Sýrii sankce, embargo na dovoz zbraní a přerušování styků na nejvyšší úrovni. Deeb, M. (1986): *Militant Islamic Movements*, s. 15-16.

⁵⁵ Sýrie například poskytla azyl současnému lídru palestinského hnutí Hamás, Chalídu Mišálovi, který žije v syrském azylu dlouhá léta.

⁵⁶ O těchto dohodách podrobněji viz III. kapitola

⁵⁷ Rabil, R.G. (2003): *Embattled Neighbors, Syria, Israel and Lebanon*, s. 128-129.

⁵⁸ V srpnu 1991 podepsal Libanon se Sýrií dohodu o obraně a bezpečnosti. Tato dohoda umožnila Sýrii intervenovat v Libanonu v jakékoli neočekávané a podle Sýrie vyžadující situaci, umožnila intervenovat do libanonských vnitřních záležitostí, což přesahovalo suverenitu země. Tato dohoda zakazovala všechny organizované aktivity vojenské, bezpečnostní, politické a mediální, které by vedly k ublížení a vzniku škodám na syrské straně. Dohoda svazovala obě strany k tomu, že žádná z nich neposkytne útočiště, azyl, ochranu lidem či organizacím, které budou ohrožovat bezpečnost jejich státu, a že tyto osoby mohou být na žádost druhého státu zadrženy a vězněny. Dohoda bezesporu zasáhla libanonskou občanskou společnost. Sýrie jako hegemonní stát mohl zažádat libanonskou vládu, aby mu vydala Libanonce a všechny opoziční osoby, které Sýrie považovala za rozvraceče režimu. Sýrie tak mohla potrestat jakoukoliv kritiku směřovanou na její režim, která se zvláště objevovala v libanonských médiích. Malik, H. (1997): *Between Damascus and Jerusalem: Lebanon and Middle East Peace*, s. 64-65.

Během uzavírání izraelsko-palestinských dohod Oslo I. v roce 1993 již měla Sýrie uzavřené s Libanem další čtyři dohody, dohoda o sociální a ekonomické spolupráci, dohoda o spolupráci v oblasti zemědělství, dohoda o spolupráci ve zdravotnictví a dohoda o pohybu zboží a osob. Státem, který těmito dohodami nejvíce získal, byla Sýrie. Libanon byl přirovnáván k syrské provincii. Během roku 1994 uzavřela Sýrie s Libanem několik dalších smluv, například dohodu o vodních zdrojích na řece Orontes,⁵⁹ dohody o kulturní spolupráci,⁶⁰ o pracovní síle,⁶¹ o turismu. Všechny tyto dohody byly důkazem rozšiřování a posilování syrské kontroly a jejího vlivu nad Libanem, zároveň posilovaly a upevňovaly nejen Asadův režim, ale hlavně ekonomickou a politickou stabilitu Sýrie.⁶² Libanon se stal příležitostním místem pro nezaměstnané Syřany, jejichž počet vzhledem k neustále narůstajícímu se počtu syrského obyvatelstva se pohyboval mezi 300 až 900 tisíci podle neoficiálních statistik.⁶³ K dalšímu uzavírání dohod mezi Sýrií a Libanem došlo v roce 1996, kdy podnětem se staly mírové arabsko-izraelské rozhovory ve Wye Plantation v americkém Marylandu v lednu 1996.

Uzavření dohod dokazuje, že Sýrie postupně a cíleně de facto kolonizovala Libanon s cílem upoutat libanonské hospodářství, které mělo sloužit ke stabilitě Asadova režimu. Od počátku používala Sýrie Libanon k odměňování svých stoupců režimu, kteří měli v Libanonu legálně a administrativně různá privilegia a kompetence. V Libanonu operovalo 40 tisíc syrských vojáků, kteří mimo údajnou bezpečnost v Libanonu napomáhali syrským stoupcům Asadova režimu a jeho loajalistům k lepším ziskům, ať už z legálních, či nelegálních činností, jako například obchodu s drogami či zbrojním materiálem. K zajištění těchto transakcí a operací byla nutná právě syrská intervence a zprostředkování.⁶⁴

---

⁵⁹ Jako příklad rozšiřování syrského vlivu a hlavně syrského ovlivňování libanonského hospodářství je dohoda o vodních zdrojích řeky Orontes. V minulosti se Libanon ani Sýrie nebyly schopny shodnout na společném využívání této řeky, která pramení v Libanonu a teče do Sýrie. V 50. letech dvacátého století navrhoval Libanon využití 250 milionů metrů kubických (40%), což Sýrie zamítla. Podle nové dohody z roku 1994 mohl Libanon využívat pouze 80 milionů metrů kubických k zavlažování svého regionu Hermel.

⁶⁰ Kulturní dohoda zahrnovala všechny aspekty kulturní spolupráce a koordinace mezi Sýrií a Libanem, zahrnující vytvoření společných kulturních institucí a organizací, zjednodušení vstupu tištěných věcí na oba trhy aj., což mělo sloužit společné kulturní, civilizační a národní jednotě obou zemí. Tato dohoda jednoznačně zastírala libanonskou kulturní různorodost.

⁶¹ Dohoda o pracovní síle měla za úkol odstranit bariéry pohybu mezi zeměmi a hlavně umožnit a zjednodušit vstup levné syrské pracovní síly na libanonský trh a do Libanonu jako takového. Dohoda měla institucionalizovat a zlegalizovat statut syrských dělníků v Libanonu, neboť mnoho z nich pracovalo v Libanonu nelegálně.

⁶² The Daily Star, 19.10.1994, str. 2.

⁶³ Malik, H. (1997): op. cit., s. 40-42. Libanonská vláda dala státní občanství velkému počtu lidem, z nichž většina byla syrského původu. Tento krok libanonské vlády měl velký dopad na demografické a konfesní složení Libanonu, konfesní křehká rovnováha byla ještě více narušena. Libanonská křesťanská většina se tak dostávala do křehkého a nepříznivého postavení. Syrsko-libanonská smlouva o pracovní síle zjednodušila a zlegalizovala statut syrských, do té doby nelegálních dělníků v Libanonu a navíc jim poskytla stejná práva, jako mají Libanonci. Tato migrační pracovní síla též měla negativní vliv na libanonskou měnu a platební bilanci Libanonu, neboť odliv zisků a financí do Sýrie byly značné. Dohoda o turismu měla za úkol zjednodušit administrativní procedury pro cestování mezi Sýrií a Libanem včetně zjednodušení celních procedur a hraničních kontrol. Tyto všechny skutečnosti svědčí o syrském začlenění Libanonu jako své provincie či o snaze Sýrie vytvořit tzv. regiony-dvojčata.

⁶⁴ Například vysoce postavení syrští důstojníci získali tímto způsobem (nelegálním obchodem v Libanonu) velké jmění. Podle americké zprávy se jednalo o syrského ministra obrany Mustafu Tlase, šefa syrských tajných vojenských služeb generála Alího Dubaha, šefa syrských tajných

Libanon se tedy nacházel pod syrskou politickou kontrolou, ale s otevřeným kapitalistickým tržním hospodářstvím. Byl to také volný ekonomický systém Libanonu, který vyvolal tlak na syrský baasistický režim, aby uvolnil syrské direktivní hospodářství volnému trhu. Opozice syrského režimu volala po ekonomických reformách, zejména v sektoru bankovníctví.⁶⁵ To nadále umožňovalo aláwitským důstojníkům udržovat si vliv v obchodně-vojenských věcech a zároveň uspokojit obchodní potřeby syrských obchodníků a spojenců, kterým zajistili, aby mohli v Libanonu prosperovat.⁶⁶

Proč bylo téměř nemožné uzavřít mír s Izraelem a natolik důležité, aby ani Libanon neuzavřel mír se židovským státem? Syrsko-izraelský mír by přivedl syrské zájmy v Libanonu ve velké riziko a ohrožení a zároveň by způsobil kolaps a destabilitu baasistického režimu a samotné Sýrie. Pokud by byla podepsána ať už libanonsko-izraelská, či syrsko-izraelská mírová smlouva, Sýrie by již podle většiny analytiků neměla důvod k vojenské přítomnosti v Libanonu a jeho okupaci.⁶⁷ Libanon a celé regionální a mezinárodní společenství by vyvolalo tlak na Sýrii, aby v souladu s rezolucemi Rady bezpečnosti OSN a podle Tá'ífských dohod stáhla svoji armádu z Libanonu.⁶⁸

Skutečnost se však vyvinula zcela jinak. Přestože mírová smlouva mezi Sýrií a Izraelem ani mezi Libanonem a Izraelem nebyla uzavřena až do dnešních dnů (konec roku 2012), syrské jednotky musely opustit Libanon. Bylo to na nátlak libanonského lidu a především mezinárodního společenství po atentátu na libanonského premiéra Rafíka Harírího v únoru 2005. Z tohoto atentátu byla mezinárodním společenstvím nejprve obviněna Sýrie, v posledních letech se objevuje snaha obvinít z něj příslušníky hnutí Hizballáh, jednoznačně však pozadí atentátu nebylo objasněno. Podezření vůči syrským tajným službám vyvolalo v Libanonu velké demonstrace proti Sýrii a její vojenské přítomnosti v Libanonu.⁶⁹ V důsledku rostoucího mezinárodního tlaku musela z Libanonu odejít jak syrská armáda a příslušníci zpravodajských služeb, tak i syrští dělníci.⁷⁰

---

služeb v Libanonu generála Ghaziho Kená'na a Asadova bratra Rifáta. Zpráva amerického Trestního soudního výboru: Syria, President Bush and Drugs, U.S. Government Printing Office, Washington 1993.

⁶⁵ Nato prezident Asad odpověděl, že syrští obchodníci mají Libanon, tak ať obchodují a investují v Libanonu, což také učinili. Rabil, R.G. (2003): *Embattled Neighbors, Syria, Israel and Lebanon*, s. 131.

⁶⁶ Nicméně samotný baasistický prezidentský režim hlídal své lidi a důstojníky, aby nepodlehli vlivu opozice, baasistický režim měl nadále pod svoji kontrolou i veřejný sektor stejně jako celé syrské obyvatelstvo.

⁶⁷ Rabil, R. G. (2003): *Embattled Neighbors, Syria, Israel and Lebanon* , s. 140. Deeb, M. (2003): *Syria's Terrorist War on Lebanon*, s. 135.

⁶⁸ Ajami, F. (1992): *The Arab Predicament: Arab Political Thought and Practise Since 1967*, s. 6-8.

⁶⁹ Nutno ještě zmínit, že po celé období 90. let dvacátého století, tj. po uzavření mírových dohod z Tá'íf do roku 2005 probíhaly v Libanonu silné protesty proti syrské okupaci libanonského území, za podpory z řad politiků (Amin Džumajjil, Michel Aún, Rajmond Eddé), dále od maronitského patriarchy Nasralláha Bútruse Sfejra. Ti chtěli mít bratrské vztahy se Sýrií, ale jako dva nezávislé a sousedící státy. K maronitům se přidávali i drúzové a někteří sunnitě či umírněnější ší'íté nepatřící k hnutí Hizballáh.

⁷⁰ Přestože Sýrie odmítá obvinění ze spáchání atentátu na libanonského ex-premiéra, došlo na základě intenzivního jednání mezi představiteli obou zemí (syrský prezident Bašár Assad a libanonský Emil Lahúd) k úplnému stažení syrské armády z Libanonu. Jako termín byl stanoven květen 2005, tj. před parlamentními volbami, které začaly v Libanonu dne 31. května a probíhají vždy v několika fázích. Důležitější než stažení syrských vojáků z Libanonu bylo

Syrské hospodářství se následně začalo potýkat s velkými vnitřními problémy, neboť Libanon byl pro Sýrii zlatým dolem. Po odchodu syrských jednotek z Libanonu se Sýrie dostala do ekonomické krize, ceny v Sýrii se dvojnásobně zvýšily. Obrovskou ekonomickou zátěž znamenal problém iráckých uprchlíků, kterých přišlo do Sýrie během americko-britské intervence v Iráku od roku 2003 kolem 1,2 miliónu.⁷¹

2 Sýrie za vlády Bašára al-Asada

Syrský prezident Háfiz Asad zemřel dne 10. června 2000, poté se vlády ujal jeho syn Bašár Asad, upevnil moc a spolupráci s alawitskými autoritami režimu, se kterými společně omezili potenciální vliv opozice. Stejně jako hlavním nástrojem Háfizovy zahraniční politiky v Libanonu vůči Izraeli bylo hnutí Hizballáh, rovněž se tak stalo i u jeho nástupce Bašára.

V závěru života prezidenta Asada a především po nástupu jeho syna Bašára k moci došlo v Sýrii k částečnému uvolnění, tzv. Damašskému jaru,⁷² tj. k uvolnění cenzury, amnestii politických vězňů, zavádění opatření k omezení korupce a ke zvýšení ekonomické konkurenceschopnosti. Ekonomická opatření směřovala k přilákání zahraničních investorů, zakládání poboček zahraničních, především libanonských bank, ale rovněž šlo o podporu drobného podnikání, rozšíření používání mobilních telefonů a internetu.⁷³ Avšak uvolňování v Sýrii, tzv. détente, zapojování do mezinárodních struktur a mezinárodní spolupráce probíhalo v porovnání s ostatními arabskými/islámskými zeměmi pomaleji.⁷⁴

Na druhé straně je třeba konstatovat, že pro USA se od září roku 2001 stala Sýrie otevřeně nepřátelským státem, americkým prezidentem Bushem byla zařazena na seznam států podporujících terorismus, a to především pro předpokládanou podporu hnutí Hizballáh, Hamás a Islámský džihád. To vedlo USA k prosazování sankcí proti syrskému režimu a podpoře syrské opozice, což samozřejmě vedlo k reakci syrského vládnoucího režimu – upevnění vztahů s iránským režimem a rovněž obnovu vztahů s Ruskem.

Zásadní změny v mocenských poměrech v středomořských a blízkovýchodních arabských zemích znamenaly události tzv. Arabského jara v letech 2010 až 2012. Sýrii, podobně jako další arabské země, zasáhla v roce 2011 vlna protivládních demonstrací, která záhy přerostla do ozbrojených střetů mezi vládními ozbrojenými silami a tzv. Svobodnou syrskou armádou.⁷⁵ Západní média dlouho trvala na jednostranném obviňování státní syrské armády z masakrů, v průběhu bojů se však ukázalo, že do Sýrie jsou na podporu povstání

---

však stažení příslušníků tajných syrských zpravodajských služeb. Ještě v dubnu 2005 operovalo v údolí Biká přes 14 tisíc syrských vojáků.

⁷¹ L'Orient le Jour, 16.10.2007, str. 3.

⁷² Pro tyto změny se Bašáru Asadovi začalo přezdívat „Gorbačov Blízkého východu“.

⁷³ Libanon vždy vynikal vysokou úrovní sektoru služeb, tj. nejen v oblasti turismu, hotelnictví, ale především v oblasti obchodu, finančnictví a bankovníctví. Proto již od konce 60. let 20. století nesl označení „Švýcarsko Blízkého východu“.

⁷⁴ Jako příklad můžeme uvést projekt Euro-středomořské partnerství, uzavřené v Barceloně (tzv. Barcelonský proces) v roce 1995 mezi státy Evropské unie a 12 arabskými/islámskými státy Středomoří včetně Izraele a OOP. Sýrie byla posledním členským státem euro-středomořské zóny, který se též zapojil do tohoto partnerství. Jednání o uzavření tzv. asociační dohody nového typu Sýrie s EU byla zintenzivněna teprve koncem roku 2004, na rozdíl například od států Maroka a Tuniska, které asociační dohodu s EU uzavřely brzy po podpisu Barcelonské deklarace v roce 1995. Sýrie asociační dohodu s EU nemá dosud uzavřenou.

⁷⁵ Prezentace tohoto konfliktu v západních médiích byla však odlišná od prezentace v arabských/muslimských médiích. Pokud by se jednalo opravdu o občanskou válku, dva roky trvající boje by se pravděpodobně rozšířily na území celého státu, a podpora opozice by se neomezila pouze na města Homs a Aleppo či předměstí Damašku.

z Turecka, Libanonu a Jordánska přepravovány nejen zbraně, ale i značné množství zahraničních kontraktorů, kteří se rovněž dopouštějí nerespektování válečného práva. Opoziční síly v Sýrii jsou podle řady zdrojů finančně podporovány bohatými státy Perského zálivu, zejména Katarem a Saúdskou Arábií. Nutno dodat, že úporná obrana Asadova režimu je naprosto pochopitelná za situace, která naprosto připomíná libyjský scénář – diktátor, označený západními médii za masového vraha, byť byl dříve prozápadním spojencem. Je otázkou, zda by byl prezidentu B. Asadovi, v případě pádu jeho režimu, a jeho blízkým umožněn odchod do ústraní či exilu jako například v minulosti Augusto Pinochetovi, nebo alespoň spravedlivý soudní proces. Sýrie okusila míry násilí, které během dlouholeté občanské války postihlo i sousední Libanon. Dle údajů OSN již v Sýrii zemřely tisíce lidí a stovky tisíc uprchly před násilím do Libanonu, Turecka, Jordánska a Iráku. Navrhovaná přímá zahraniční intervence,⁷⁶ která by pravděpodobně vedla ještě k větší míře destrukce než v Libyi,⁷⁷ byla zmařena zablokováním příslušné rezoluce OSN Čínou a Ruskem.⁷⁸ Lze předpokládat, že samotné USA nemají zájem na tom, aby se v rámci chaosu uměle vystupňované občanské války a zahraniční intervence dostaly syrské chemické zbraně např. do rukou bojovníků Al-Káidy.

Bašár Asad pod silným politickým i vojenským tlakem připustil řadu politických reforem. V únoru roku 2012 byla v referendu přijata změna ústavy, která zrušila dlouholeté výlučné postavení vládnoucí strany BAAS a umožnila existenci pluralitního politického systému, založeného na politických stranách západního typu, tj. bez etnického, náboženského či třídního rozlišování. Lze důvodně předpokládat, že za těchto okolností by mohl být pro obě strany přijatelný tzv. šestibodový plán bývalého generálního tajemníka OSN Kofi Anana z dubna roku 2012, kdyby nebylo vlivu regionálních a světových velmocí, podobně jako tomu bylo v Libanonu v 80. letech 20. století, resp. během libanonské občanské války.

V rámci pokračujících střetů v Sýrii se ve druhé polovině roku 2012 prudce zhoršily vztahy Sýrie se sousedním Tureckem, na základě přeshraničních útoků, které zasáhly turecké civilisty. Západními médii prezentovaná motivace a původ těchto útoků ze strany syrské armády jsou tradičně jednostranné, protože to úplně poslední, co nyní může syrská vláda potřebovat, je poskytnutí záminky k zatažení Turecka do konfliktu. Nutno podotknout, že vztahy těchto dvou zemí byly vždy spíše komplikované.⁷⁹ Hrozbou zůstává zapojení i okolních států, resp. aktérů do konfliktu v Sýrii, například libanonský Hizballáh či Izrael (izraelsko-syrská mírová smlouva nebyla od první arabsko-izraelské války v roce 1948 dosud uzavřena).

---

⁷⁶ Bylo předpokládáno, že se do ní zapojí členské státy NATO, např. Turecko, případně Británie a Francie.

⁷⁷ Rok po zavraždění Muammara Kaddáfího je dříve prosperující země podle organizací pro lidská práva stále plná vražd, únosů a mučení.

⁷⁸ Zájem Ruska na udržení Asadova režimu je nesporný a souvisí se syrskou základnou Tartus, kterou užívají ruské námořní síly.

⁷⁹ Spory existovaly ohledně původně syrského území Alexandretta, turecky Hatay, které Turecko za podpory Francie v roce 1938 anektovalo. Další dlouholeté spory mezi Sýrií a Tureckem jsou ohledně vodních zdrojů, resp. vodních staveb (hydroelektráren) na dvou veletocích Eufratu a Tigridu, včetně tureckého budování zavlažovacích systémů, což se prý negativně projevuje na kvalitě vod tekoucích dále do Sýrie. Velkým sporem v rámci syrsko-tureckých vztahů byla tzv. kurdská otázka. Sýrie vždy podporovala turecké Kurdy v jejich separatistických tendencích. Poskytla též azyl kurdskému předákovi Abdalláhovi Ocalanovi, po turecké hrozbě intervence nakonec podepsala s Tureckem tzv. Adanské dohody, dle kterých se zavázala nepodporovat kurdský separatismus. Po ukončení studené války, kdy se Turecko snažilo získat roli prostředníka mezi Východem a Západem, tj. mezi islámským a západním světem, a zvláště pak po nástupu turecké politické strany AKP k moci vystupovalo Turecko též jako prostředník v nepřímých rozhovorech mezi Sýrií a Izraelem

ZÁVĚR

V mezinárodní politice se principy neorealismu v hrubých rysech v oblasti Blízkého východu uplatňují především u stabilizovaných mocností, které pro svou blízkovýchodní politiku nemusí brát ohled na své vnitřní uspořádání, tj. především USA, SSSR, resp. současná Ruská federace a státy EU. Tyto země mohou své chování posuzovat pouze podle relativních zisků nebo ztrát, které jim přináší. Avšak ani tato představa není absolutně přesná, např. vzhledem k silné židovské lobbii v USA a silné libanonské diaspoře ve Francii. Naopak v případě Sýrie, Libanonu či Izraele není možné abstrahovat chování těchto států od jejich vnitřní struktury, a to jak národnostní, tak mocenské. Tyto státy nemohou hledět pouze na svůj prospěch jako celku, ale musí brát v úvahu i prospěch jednotlivých komunit, resp. konfesí. Neorealistický přístup by měl hodnotit blízkovýchodní politiku z hlediska udržování, upevňování a rozšiřování mocenských pozic USA v tomto regionu, jejich absolutní a relativní zisky, resp. ztráty a úspěch ve snaze o prosazení globálního světového řádu podřízeného jediné supervelmoci.

Slova S. Huntingtona „Válka vyvěrá zespoda, mír se snáší shůry“ by se dala aplikovat i na Sýrii, kde působí jak vnitřní, tak v posledním období vnější aktéři. Je to také bezesporu regionální status quo a světový pořádek, který ovlivňuje vývoj v Sýrii a je odpovědný za iniciování konfliktu v Sýrii.

Na základě teoretických východisek neorealismu mezi absolutní úspěchy Sýrie patří udržení spojenců - Ruska, Íránu a Hizballáhu, za relativní lze uvést udržování nepřátelského státu protivníka v mezinárodní izolaci, například Izrael vs. arabské země, dále poškozování nepřátelského státu - Izrael vs. Hizballáh, udržování napětí v nepřátelském státě - Izrael vs. Hamás, či pozitivní - obnovení diplomatických kontaktů s Libanem a Francií. Za absolutní neúspěchy lze považovat nevyužití příležitosti k trvalému připojení Libanonu, nevyužití příležitosti k dezintegraci nepřátelského státu - Izraele, například během 4. izraelsko-arabské války nebo prostřednictvím Hizballáhu, a ztrátu kontroly nad významnou částí lokálních zásob vody - v oblasti Golanských výšin. Mezi relativní neúspěchy lze zařadit jednání s USA, Francií a Izraelem, které ohrozily dobré vztahy s tradičními spojenci Sýrie - Ruskem a Íránem.

Z hlediska dalšího vývoje mezinárodního společenství představuje velkou neznámou evidentní směřování od unipolárního uspořádání směrem k multipolárnímu. Sociálně-konstruktivistická teorie sice hovoří o pozitivních očekáváních, spojených s větší mírou mezinárodní kooperace, avšak pokud mají pravdu neorealisté, je multipolární systém již v principu nestabilní (chaotický), což by mohlo vedle dalších příčin, jako jsou například vyčerpání zdrojů, nevratné poškození životního prostředí nebo rychlý nárůst populace, vést k další vlně rozsáhlých mezinárodních konfliktů.

Výše zmíněné skutečnosti, tj. expanzionistické a panarabské tendence Sýrie, její podpora násirovskému panarabismu například založením Sjediněné arabské republiky, syrská participace na všech arabsko-izraelských válkách, přímá a nepřímá podpora Sýrie palestinskému hnutí a islámským extrémistům,⁸⁰ ataky Sýrie na Izrael v oblasti Golanských výšin, syrská letitá přítomnost v Libanonu a její zasahování do vnitřních záležitostí libanonského státu, následná ztráta suverenity Libanonu, územní a náboženské spory s okolními státy regionu, spory ohledně vodních zdrojů, podpora kurdských separatistů, to vše vedlo řadu

---

⁸⁰ Přestože neexistují přímé důkazy, uvádí se, že Sýrie nejen podporovala extrémisty v zahraničí, ale rovněž školila jednotlivce či skupiny k teroristickým akcím, které pak byly provedeny právě na cizích územích, např. v Libanonu proti nelibanonskému představiteli. Rok 1981 byl poznamenán četnými atentáty proti velvyslancům nejen v Libanonu. Jedná se tedy o tzv. nepřímou strategii, při které terorista vyškolený v zemi A provede svůj čin v zemi B proti zemi C. Více o terorismu a jeho strategiích viz: Eichler, J. (2006): Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století, s. 156-157.

autorů k označení Sýrie jako významného aktéra na Blízkém východě, jehož vztahy se Západem prošly řadou historických zvratů.

Pokud Sýrie dokáže překonat současnou krizi bez zahraniční intervence a nepropadne se do chaosu jako Irák nebo Libye, mohla by zůstat státem, jehož postavení a vliv na Blízkém východě bude i nadále silné a nezanedbatelné. Měla by se však co nejrychleji zapojit do mezinárodních struktur a spolupráce, znovu započít aktivnější přístup k Barcelonskému procesu stejně jako k arabské regionální integraci, provést další liberalizaci ekonomiky. Dále by měla více zapojit sunnitskou část obyvatelstva do politického systému Sýrie a provést postupnou demokratizaci systému. Proto je nutné zmírnit i klientelismus, který bývá v arabských/islámských zemích velice silný a který brání vzniku demokratických institucí.

POUŽITÁ LITERATURA:

1. AJAMI, F. (1992): *The Arab Predicament: Arab Political Thought and Practise Since 1967*. New York: Cambridge University Press, 1992. 269 s. ISBN 0-521-43833-0.
2. BAYLIS, J. – SMITH, S. (2006): *The Globalization of World Politics*. New York: Oxford University Press, 2006. 742 s. ISBN 978-0-19-927118-4.
3. CORM, G. (2003): *Le Liban contemporain, Histoire et société*. Paris: La Decouverte, 2003. 319 s. ISBN 2-7071-3788-X.
4. DEEB, M. (1986): *Militant Islamic Movements in Lebanon: Origins, Social Basis and Ideology*. Washington D.C.: Center For Contemporary Arab Studies, Georgetown University, 1986. Occasional Paper Series. 19 s.
5. DEEB, M. (2003): *Syria's Terrorist War on Lebanon and the Peace Process*. New York: Palgrave MacMillan, 2003. 285 s. ISBN 1-4039-6248-0.
6. EICHLER, J. (2006): *Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. Století*. Praha: AVIS, 2006. 303 s. ISBN 80-7278-326-2.
7. FRIEDMAN, T. L. (1990): *From Beirut to Jerusalem*. New York: Anchor books, 1990. 588 s. ISBN 0-385-41372-6.
8. GABRIEL, R. A. (1984): *Operation Peace for Galilee: The Izraeli-PLO War in Lebanon*. New York: Hill and Wang, 1984. 168 s. ISBN 0-8090-7454-0.
9. GRIECO, J. (1997): *Realist International Theory and the Study of World Politics*, In: DOYLE, M. – IKENBERRY, J. (eds.): *New Thinking in International Relations Theory*. Boulder: Westview Press, 1997, s. 163-177.
10. HUNTINGTON, S. P. (2001): *Střet civilizací*, Praha: Rybka Publishers. 447 s. ISBN 80-86182-49-5.
11. CHAIM, H. (2004): *Arabsko-izraelské války*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004. 617 s. ISBN 978-80-7106-954-6.
12. CHOMSKY, N. (2006): *Hegemonie nebo přežití*. Praha: Mladá fronta, 2006. 352 s. ISBN 80-204-1351-0.
13. KISSINGER, H. (2002): *Roky obnovy*. Praha: BB art, 2002. 942 s. ISBN 80-7257-785-9
14. MALIK, H. C. (1997): *Between Damascus and Jerusalem: Lebanon and Middle East Peace*. Washington D.C.: Washington Institute for Near East Policy, 1997.
15. PAKRADOUNI, K. (1984): *La Paix Manquée: Le Mandat d'Elías Sarkís, 1976-1982*. Beyrouth: Monde Arabe, 1984. 273 s. ISBN 2-246-5041-1
16. PINTA, P. (1995): *Le Liban*. Paris: Karthala, 1995. 210 s. ISBN 2-86537-617-6.
17. RABIL R. G. (2003): *Embatlled Neighbors, Syria, Israel and Lebanon*. London: Lynne Rienner Publishers, 2003. 307 s. ISBN 1-58826-149-2.
18. RABINOVICH, I. (1989): *The war for Lebanon 1970-1985*. London: Cornell University Press, 1989. 262 s. ISBN 0-8014-9313-7.

19. SORBY, K. R. (2010): Arabská reakcia na vojenskú porážku v júni 1967. In: Almanach. Aktuálne otázky svetovej ekonomiky a politiky, 2010, roč. 5, č.2, s. 5-28. ISSN 1337-0715.
20. ŠABACKÁ, Y. (2011): Konflikt a politika veľmocí na Blízkom východe. Libanon-bitevní pole veľmocí. Praha: Nakladateľství Aleš Čeněk, 2011. 409 s. ISBN 978-80-7380-298-1.
21. WALTZ, K. (1979): Theory of International Politics. New York: Columbia University Press, 1979. 251 s. ISBN 1-57766-670-4.

KONTAKT

Ing. Yvona Šabacká, Ph.D.
Středisko mezinárodních studií Jana Masaryka
Vysoká škola ekonomická v Praze
Nám. W. Churchilla 4
13067 Praha 3
Česká republika
E-mail: ysabacka@hotmail.com